

Dobno – spolni sastav stanovništva Dobrkovića

Dobno-spolni sastav stanovništva izravna je posljedica prirodnog i migracijskog kretanja, uz značajan upliv društvenih i gospodarskih zbivanja. Dobno-spolni sastav čini fiziološki okvir u kome se obavlja reprodukcija stanovništva i društvena podjela rada. Značajan utjecaj na dobno-spolni sastav stanovništva Dobrkovića imali su ratni gubitci pretežito muškog stanovništva te selektivna migracija radne snage. Sve su to razlozi koji su pridonijeli brojčanoj nadmoći žena koja je izražena u svim dosadašnjim popisnim godinama. Biološki sastav stanovništva važan je pokazatelj dinamike i vitalnosti stanovništva, posebno kod analiziranja petogodišnjih dobnih skupina iz kojih su vidljiva prošla i sadašnja, a naziru buduća demografska gibanja.

Spolna struktura

Prigodom analize spolne strukture stanovništva treba uzeti u obzir razliku koja je posljedica veće rodnosti muške djece (5-6%) u odnosu na rađanje ženske djece (diferencijalni natalitet). Unatoč toj činjenici u spolnoj strukturi stanovništva prevladavaju žene, jer su žene biološki otpornije i dugovječnije od muškaraca. Međutim, ima i izuzetaka koji nastaju kao posljedica patrijarhalnih društvenih odnosa, gdje u staroj dobnj skupini umjesto žena prevladavaju muškarci (1951.g.), što nije posljedica prirodnih nego društvenih uzroka. U patrijarhalnim društvenim odnosima žena je manje vrednovana od muškarca. Težak život, visok fertilitet i podređen društveni položaj žene, imao je za posljedicu njezin kraći životni vijek.

Kao jedna od mjera za iskazivanje brojčanog odnosa muškog i ženskog stanovništva uzima se koeficijent maskuliniteta²⁴, i koeficijent femininiteta.²⁵

Kroz cijeli promatrani period (1951-2011) uočava se povećani udio žena na stotinu muških stanovnika (Tabela).

Uzroke treba potražiti u velikim gubicima muškog stanovništva tijekom I. i II. svjetskog rata i snažnom iseljavanju muškog stanovništva kroz čitavo 20. stoljeće. Nakon 1951.godine koeficijent femininiteta (119,5) u stalnom je porastu, tako da je 1971.godine iznosio 147,3, a 1991.godine koeficijent pada na 112,3. U posljednja dva desetljeća prisutan je trend blagog porasta udjela žena u ukupnom stanovništvu (Kf 113,5 2011.g.).

Zbog stalnih remetilačkih čimbenika, reproduktivna moć fertilnog stanovništva (15-49.g.) bilježi kontinuirani pad. Primjerice, fertilni kontingent, koji rađa nove naraštaje, od početka pedesetih godina prošlog stoljeća (53,95%) ima stalni pad udjela ženskog stanovništva.

Tablica 6. Udio žena u fertilnom i predfertilnom kontingentu Dobrkovića od 1951. do 2011.godine

Godina	1951		1971		1991		2011	
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%
Fertilni kontingent	198	53,95%	154	37,74%	97	42,73%	96	40,67%
Predfertilni kontingent	112	30,51%	117	28,67%	40	17,62%	55	23,31%

Izvor: Popisi stanovništva 1971., 1991.g, i Anketa Dr. fra Vencela Kosira 1951., i Anketa autora 2011.g.

Skupinu za buduću bioreprodukciju stanovništva čini predfertilni kontingent, koji od 1951.godine ima tendenciju kontinuiranog opadanja s izuzetkom posljednjeg popisa iz 2011.godine, kada se uočava blagi oporavak. Dugogodišnji trend smanjenja dotoka predfertilnog kontingenta (Tab.) u bioreproduktivno razdoblje, ukazuje na ubrzano sužavanje

²⁴ Označava broj muškaraca na stotinu ili tisuću ženskih stanovnika (M. Friganović, 1990.).

²⁵ Označava broj žena na stotinu ili tisuću muških stanovnika (M. Friganović, 1990.).

reproduktivne osnovice, smanjenje prirodnog prirasta i starenje stanovništva. (Tab.)

Uzrok ovakvim demografskim gibanjima, leži u velikim ratnim gubitcima i snažnim iseljeničkim valovima koji traju više od jednog stoljeća. Zato danas, kao posljedicu imamo narušena biodinamička i strukturna obilježja, a uočeni nesklad u dobno-spolnoj strukturi glavna je kočnica razvoja stanovništva Dobrkovića.

Tablica 7. Udio žena i muškaraca u udajno-ženidbenoj dobi u razdoblju od 1951. do 2011.g.

Godina	1951		1971		1991		2011	
	muški	ženske	muški	ženske	muški	ženske	muški	ženske
15-19	30	41	23	24	14	14	22	18
20-24	40	42	21	26	22	29	18	15
25-29	16	35	26	18	24	15	12	12
30-34	10	17	25	22	24	13	5	11
15-34	96	135	95	90	84	71	57	56
Ukupno	231		185		155		113	

Izvor: Popisi stanovništva 1971., 1991.g, i Anketa Dr. fra Vencela Kosira 1951., i Anketa autora 2011.g.

Svemu ovome treba pridodati kontinuirano opadanje udjela udajno-ženidbenog stanovništva (15-34.g.) zbog promijenjenog vrijednosnog sustava pojedinaca prema obitelji i sklapanju braka (nupcijalitet). S izuzetkom poratnih 1950-tih godina, kada su zabilježeni snažni brojčani poremećaji, zbog velikih gubitaka muškog stanovništva u tijekom Drugog svjetskog rata i poraća, koji su se nalazili u udajno-ženidbenoj dobi. U kasnijim popisnim godinama, zamjećuje se povećan udio muškog stanovništva u udajno-ženidbenoj dobi, kao posljedica muškog „celibata“, odnosno dragovoljne apstinencije prema sklapanju braka. Svemu ovome treba pridodati kontinuirano opadanje udjela udajno-ženidbenog stanovništva, te znakovito pomanjkanje žena u istom životnom intervalu (Tab. 7.). Ovakva neravnoteža nedvojbeno pridonosi daljnjim negativnim demografskim trendovima. Posljednjih desetljeća zbog školovanja, sve se više pomjera prosječna dob stupanja u brak, kao zakonitu zajednicu roditelja i djece. Veliki broj neženja i nesklad u dobno-spolnoj strukturi stanovništva, veliki su uteg u demografskom propadanju stanovništva Dobrkovića.

Starenje stanovništva

Sastav stanovništva po dobi odražava biodinamička obilježja iz kojih proistječu sve dugoročne prirodne promjene i biološko starenje stanovništva.

Jedan od najznačajnijih demografskih procesa suvremenog društva je starenje stanovništva, što podrazumijeva povećanje udjela stanovništva starijeg od 60. godina. Postoji više pristupa ovoj problematici, a prema jednoj od njih starenje stanovništva uvjetovano je povećanjem udjela stanovništva starijeg od 60 ili 65 godina u ukupnom stanovništvu. Pri analizi procesa starenja stanovništva u međusobni odnos stavljamo radno-aktivno (15 – 64.g.) i kontigent starog stanovništva(od 60 ili 65.g.). Starenje stanovništva negativno utječe na njegova biodinamička i strukturna obilježja. Jedna od najznačajnijih posljedica starenja stanovništva je dugotrajno smanjenje nataliteta i fertiliteta. Padom nataliteta smanjuje se dotok najmlađih dobnih skupina, a kasnije smanjenje priljeva u radnu i bioreprodukcijску dob. Potonji procesi impliciraju daljnji pad nataliteta i fertiliteta što u konačnici ubrzava demografsko starenje. Vrijeme visokog nataliteta i mlade dobne strukture, već je odavno iza nas. Suvremeni demografski procesi razvijaju politiku niskog nataliteta i visokog udjela zrelog i starog, sa sve manjim kontingentom mladog stanovništva.

Migracije, putem svoje selektivnosti prema dobi, a nešto manje prema spolu, također bitno pridonose promjeni dobno-spolnog sastava i starenju stanovništva. Dosadašnja svjetska iskustva pokazuju da većinu migracijske populacije čine skupine između 20 i 40 godina starosti.

Kakva je situacija u Dobrkovićima? Demografski i gospodarski razvoj bio je divergentan i svatko je išao svojim putem. Takvi demografsko-gospodarski procesi, doveli su do ubrzanog procesa demografskog starenja stanovništva Dobrkovića.

Tablica 8. Odabrani pokazatelji dobno-spolne strukture stanovništva Dobrkovića od 1951. do 2011.godine

Godina	1951	1971	1991	2011
Koeficijent maskuliniteta (K_m)	83,6	67,9	88,9	88,1
Koeficijent feminiteta (K_f)	119,5	147,3	112,3	113,5
Koeficijent mladosti (do 19.g)	43,9	42,1	25,2	29,7
Koeficijent starosti (60 i > g.)	8,5	14,0	20,3	21,4

Izvor: Isti kao za tablicu 7

Pedesetih godina prošlog stoljeća koeficijent starosti stanovništva iznosio je 8,5, 1951.godine, da bi 2011.godine narastao na 21,4 tako da se prosječna starost stanovništva u istom razdoblju povećala sa 26,3 godina u 1951.godini na 36,3 godine u 2011.godini.

Još sredinom 80-tih godina argumentirano se tvrdilo da stanovništvo u odnosu na svoju opću društveno-gospodarsku razvijenost, prebrzo stari te da će, zbog negativnih implikacija toga procesa buduća razdoblja biti obilježena još nepovoljnijom dinamikom razvoja dobne slike stanovništva (M. Friganović, 1985.). Prethodnu tvrdnju potkrjepljuju udjeli mladoga i staroga stanovništva 2011.godine i njihova usporedba s rezultatima nekoliko ranijih popisnih godina. Usporedimo li rezultate popisa stanovništva između 1951. i 2011.godine otkrivamo osnovne intencije razvoja stanovništva naselja. Tijekom ovog razdoblja udio mladog kontingenta stanovništva smanjivan se odvijalo u kontinuitetu od 1951.g. sa 43,9%, na 25,2% 1991.g., da bi tek u posljednja dva desetljeća udio mladih doživio neznatan oporavak (2011.g) . Kontingent starog stanovništva uz kontinuiran rast u istom razdoblju gotovo je utrostručen. Različita dinamika rasta/pada mladog i starog stanovništva dovela je do promijenjene zastupljenosti ovih dviju dobnih skupina u stanovništvu Dobrkovića.

Uspoređujući udjele kontingenata mladog i starog stanovništva otkrivamo tendenciju ubrzanog starenja stanovništva, koja u analizi tipova dobnog sastava, metodološki polazi od visine udjela mladih (0-19.g.) i starih (60 i > g.) dobnih skupina u ukupnom stanovništvu naselja(M. Friganović, 1990.).

Koeficijenti maskuliniteta i feminiteta, također su vjeran pokazatelj demografskih procesa, koji ukazuju na nesrazmjer udjela muškog i ženskog stanovništva. Osobito je indikativan fluktuirajući ²⁶ nesrazmjer u udajno-ženidbenoj dobi (20 – 34.g.) koji izravno utječe na broj sklopljenih brakova i razinu nataliteta. Najveću diskrepanciju²⁷ u udajno-ženidbenoj dobi imamo 1971.godine, kada su kumulirani²⁸ gubitci Drugog svjetskog rata i selektivne ekonomske migracije na drastičan način oslikali depopulacijski prostor Dobrkovića .

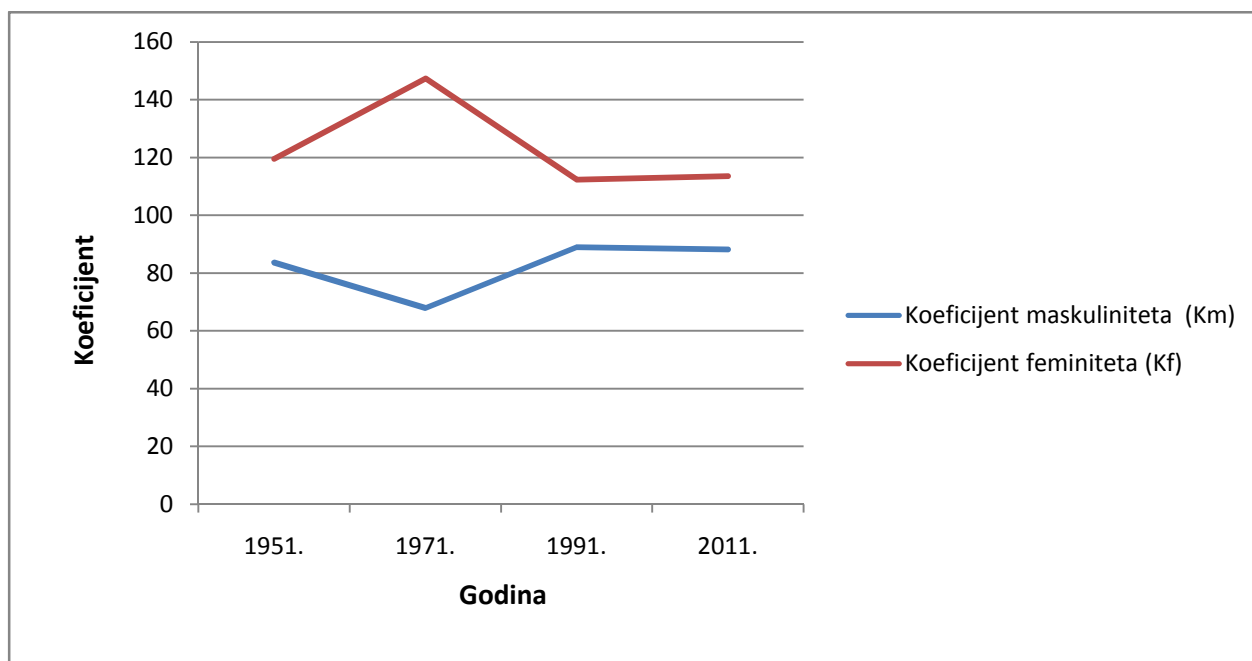
Iz udjela dviju glavnih dobnih skupina (mlada i stara), možemo zaključiti da je stanovništvo Dobrkovića, unatoč velikim demografskim gubitcima u Drugom svjetskom ratu 1951.g. pripadalo mladom ili ekspanzivnom tipu dobno-spolne strukture stanovništva . U godinama koje su uslijedile, ratni gubitci sve više opterećuju biodinamička obilježja stanovništva

²⁶ Promjenjiv, nepostojan

²⁷ Nesklad, nesuglasje

²⁸ Nakupiti, nagomilati

Slika 4. Kretanje koeficijenta maskuliniteta i feminiteta za naselje Dobrkovići u razdoblju od 1951. do 2011.g.

Izvor: Tablica 8.

U godinama koje su uslijedile, ratni gubitci su sve više opterećivali biodinamička obilježja stanovništva. Okljaštenost (osakaćenost) dobnospolnih piramida pokazuje svu pogubnost demografskih gubitaka najvitalnijeg dijela stanovništva uzrokovanih iseljavanjem, glađu (1917.g.) i boleštinama, te gubitaka u Prvom i Drugom svjetskom ratu i ruralnom egzodusu, koji je trajao gotovo čitavu drugu polovicu dvadesetog stoljeća. Tako su u dobnospolnoj piramidi nastali okljašteni naraštaji koji imaju kratkotrajne, ali i dugotrajne posljedice po budući razvoj stanovništva naselja. Nepovoljni demografski procesi, implicirali su smanjivanje nataliteta na dulji vremenski rok.

Tablica 9. Tipovi dobnog sastava stanovništva Dobrkovića od 1951. do 2011.godine na temelju udjela mladog i starog stanovništva (Friganović, 1990.g.)

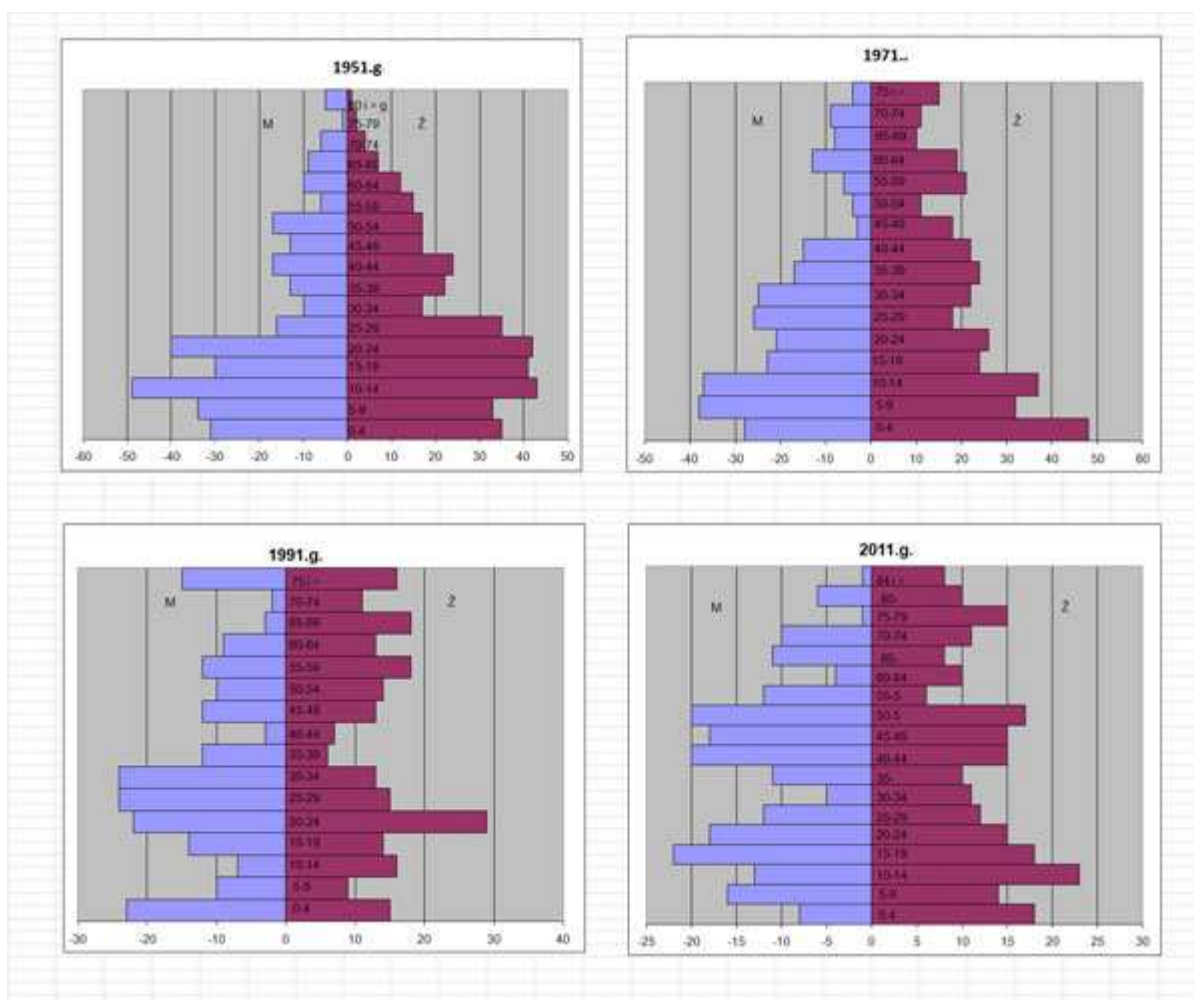
Godina	Tip dobnog sastava stanovništva	Dobne skupine	
		0 – 19.g.	60 i > g.
1951.*	1. mladost	43,93%	8,45%
1961.	2. na pragu starenja	42,16%	10,65%
1971.	3. starenje	42,06%	14,01%
1991.	4. starost	25,23%	20,27%
2011.**	5. duboka starost	29,22%	21,69%

Izvor: Popisi stanovništva 1961., 1971., 1991.g, *Anketa Dr. fra Vencela Kosira 1951.g, **Anketa autora 2011.g.

Padom nataliteta izravno se utječe na smanjeno pritjecanje mladog stanovništva u najvitalniju životnu dob, koja je rasadnik bioreproduktivnog i radnosposobnog stanovništva. Ovi procesi impliciraju daljnji pad nataliteta i fertiliteta, što će u konačnici dovesti do brojnih negativnih demografskih posljedica po biodinamička obilježja i starenje stanovništva.

Analizom dobno-spolnih piramida uočavaju se izravne i neizravne posljedice velikih gubitaka koji su ostavili duboke brazde u demografskom tkivu stanovništva Dobrkovića.

Slika 5. Dobno-spolna struktura stanovništva Dobrkovića u razdoblju od 1951. do 2011.godine

Izvor: Popisi stanovništva 1971., 1991.g, Anketa Dr. fra Vencela Kosira 1951., Anketa autora 2011.g.

U početku promatranog razdoblja (1951.g.) značajno je sužena dječja osnovica piramide, kod najmlađih dobni skupina (0-9 g.), središnji dio je okljašten osobito kod muškog dijela populacije od 25-39 godina kao izravna posljedica ratnih i poratnih stradanja (9,36% stanovništva 1948.g.). Spolna neravnoteža u najvitalnijim dobni skupinama pridonosi daljnjim negativnim reproduktivnim trendovima. Manjak muškaraca u dobnoj skupini 55-59.godina, posljedica je iseljavanja, gladnih godina (1917.g.), i stradanja u Prvom svjetskom ratu. Unatoč svim brazdama koje su zaorane po njegovom dobno-spolnom sastavu, stanovništvo Dobrkovića, uspjelo je sve do šezdesetih godina dvadesetog stoljeća zadržati ekspanzivni (mladi) tip dobno-spolne strukture stanovništva. Na velike ratne gubitke najvitalnijeg dijela stanovništva, nadovezuju se šezdesetih godina, intenzivni procesi deagrarizacije i deruralizacije sela, koji su presudno utjecali na tijek budućih demografskih zbivanja. Uz sve slabiju prirodnu dinamiku i intenziviranu ekonomsku migraciju od ranih šezdesetih, pa sve do sredine osamdesetih godina prošlog stoljeća, implicirali su narušavanje dobno-spolne strukture i ubrzano starenje stanovništva. Ti procesi su u devedesetim godinama prošlog stoljeća derivirali u tip duboko starog stanovništva (Friganović.1990.g.). Implikacije demografskog starenja stanovništva Dobrkovića su višeslojne i dugoročne. Starenje stanovništva u duljem vremenskom razdoblju utječe na starenje fertilnog kontingenta koji implicira smanjenje stope nataliteta, a posljedica je ubrzano starenje cjelokupne demografske mase. Sve malobrojni naraštaji koji ulaze u fertilnu dob, utječu na ubrzani pad nataliteta, koji rezultira usporenim rastom stanovništva.

I na kraju možemo zaključiti, da su demografske značajke i procesi stanovništva Dobrkovića u skladu s općim tendencijama šireg demografskog okruženja. Analizom dobno-spolnih obilježja, možemo konstatirati da je ono u posljednjoj fazi starenja i da predstavlja ozbiljnu prepreku budućem demografskom i društveno-gospodarskom razvoju naselja.

---

²⁹ U razdoblju 1871. - 1874.g. umiralo je godišnje oko 110 000 ljudi u Hrvatskoj, što je više nego ijedne

---

mirnodopske godine u razdoblju 1780. – 1980. (J. Gelo 1987.g.).

³ Zahvaljujući ostacima Matica krštenih i umrlih širokobriježskog samostana i susretljivosti fra Dane Karačića, došli smo do odgovarajućih pokazatelja o prirodnom kretanju stanovništva za naselje Dobrkovići, u razdoblju od 1921. do 1948.godine. Za isto razdoblje, pisac ovih redaka, anketirao je obitelji, koje su imale odseljene članove.

*Najniža stopa nataliteta koja osigurava jednostavnu reprodukciju stanovništva iznosi 14‰.

Intenziviranjem negativnih demografskih procesa nakon Drugog svjetskog rata nastao je logičan trend smanjenja ukupnoga broja stanovnika koji je uslijedio nakon popisne 1971.g. Svi bitni preduvjeti za početak procesa ukupne depopulacije nastali su značajno prije 1970-tih godina.

Stvaranjem bitnih pretpostavki za ukupnu, sve izvjesnijom postajala je i prirodna depopulacija. Samo je bilo pitanje vremena, do kada će neprekinuto prirodno smanjenje odolijevati obnavljanju stanovništva u istom broju. Najsnažnija depopulacija zabilježena je u razdoblju 1971.-1981.g. (prosječna godišnja stopa promjene iznosila je -22,61‰), i međupopisne 1981.-1991.godine -16,47‰. Istodobno emigracijski procesi poprimaju obilježja epidemije. Negativna demografska razvojna putanja nije linearna, jer nasuprot smanjenju broja i udjela mladog stanovništva, stoji povećani brojčani i relativni udjel starog stanovništva. Ovi trendovi ukazuju na svu ozbiljnost nepovoljnih demografskih procesa koji uz ukupnu i prirodnu depopulaciju impliciraju starenje stanovništva i opterećenost aktivnog stanovništva, starim i neaktivnim stanovništvom. Treba imati na umu da su demografski trendovi dugoročni, a pretpostavke za današnje demografske prilike stvarane čitavo dvadeseto stoljeće. Unatoč tomu, ratne devedesete, donijele su prekretnicu u ukupnom kretanju stanovništva. Smirivanjem selektivnih emigracijskih procesa, zaustavljena je daljnja erozija radno aktivnog i reproduktivno najsposobnijeg dijela stanovništva. Ratna stradanja i okupacija velikog dijela BiH teritorija, učinili su Dobrkoviće po prvi puta imigracijskim naseljem (doseljeno 26 osoba). Teške i neizvjesne ljudske sudbine, blagotvorno su djelovale na postojeće prilike i makar na kratko preokrenule negativne demografske trendove. Nakon kratkotrajne stabilnosti, uslijedio je ponovni demografski pad, sukladan specifičnostima ruralne sredine i općim socijalno-gospodarskim procesima u društvu. „Ulaganje u djecu je najisplativija dugoročna investicija“ (Schultz). Lošu demografsku sliku može popraviti jedino osmišljena dugoročna populacijska politika, koja će omogućiti opstanak i perspektivu sela.

U međupopisnom razdoblju (1961.-1971.g.) stanovništvo počinje depopulirati. Nakon 1971.g. naselje pokazuje sve dublju populacijsku depresiju, koja je posljedica dugotrajnog procesa emigracije radno-aktivnog stanovništva i

starenja stanovništva (z. k.)*. u razdoblju 1971.-1991.g. izgubila depopulacijski procesi postaju sve intenzivniji, a ukupno stanovništvo u razdoblju 1971.-1981.g. smanjeno za

Stoga ćemo razmotriti intenzitet promjene broja stanovnika po pojedinim međupopisnim razdobljima. U gotovo cijelom međuratnom razdoblju (1948.-1991.g.) zabilježen je pad ukupnog broja stanovnika.

Ukupni demografski ratni gubitci⁴), nastali tijekom Drugog svjetskog rata i poraća, trasirali su kratkoročni i dugoročni⁶ demografski razvoj Dobrkovića. Izravne demografske ratne i poratne gubitke čine ubijeni i nestali vojnici i civili (57), gubitci nataliteta zbog rata - 42 nerođene djece, te migracijski gubitci od 27 osoba. U istom razdoblju, mortalitet stanovništva je udvostručen (19 umrlih). Ukupni ratni demografski gubitci² iznose **126** osoba. Stoga, ljudske ratne gubitke možemo smatrati glavnim dugoročnim destabilizacijskim čimbenikom u razvoju stanovništva Dobrkovića. Poslijeratna demografska dinamika, uvelike je ovisila o veličini i strukturi ratnih **gubitaka**. Natprosječno stradanje muškaraca u dobi od 20 do 40 godina starosti, impliciralo je pojavu okljaštrenih naraštaja, koji kratkoročno utječu na smanjenje nataliteta i fertiliteta, a dugoročno na starenje stanovništva i smanjenju udjela radno-sposobnog i reproduktivnog stanovništva (D. Živić, 2006.), odredili su demografsku budućnost stanovništva naselja. Dobrkovići su nakon dugogodišnjeg demografskog rasta u razdoblju od 1941 do 1953.godine, zabilježili pad (depopulacija) ukupnoga broja stanovnika, a prosječna godišnja stopa promjene za razdoblje 1941 – 1948, i 1948 – 1953.g. kretala se od - 11,55‰ do - 3,78‰ (Ta.).

Posvemašnje osiromašenje seljaštva, radne zadruge, agrarna prenapućenost te viškovi radne snage, koji su tražili izlaz u emigraciji, slabili su biodinamička obilježja stanovništva naselja. *Bila je to najava novih demografskih gubitaka i dugotrajnih depopulacijskih procesa.* Sve je to presudno utjecalo na slabašnu kompenzaciju velikih ratnih gubitaka. Prvi poslijeratni pozitivni trend kretanja stanovništva, koji se stidljivo javlja, početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća. Sve snažnija selektivna migracija, prazni biodinamičke akumulatore, koji u konačnici neće moći osigurati jednostavnu reprodukciju stanovništva* **Najniža stopa nataliteta koja osigurava jednostavnu reprodukciju stanovništva iznosi 14‰.* Pozitivna populacijska dinamika, uz visoku stopu iseljavanja, do kraja šezdesetih, nije bila dostatna za obnavljanje stanovništva u istom broju.

Današnji demografski procesi, odjek su višestoljetnih destabilizirajućih demografskih zbivanja, koji su urodili . Ratovi, migracije, epidemije i drugi višestoljetni destabilizirajući čimbenici, bili su razlogom usporenog rasta stanovništva ruralnog naselja.

¹ U razdoblju 1871. - 1874.g. umiralo je godišnje oko 110 000 ljudi u Hrvatskoj, što je više nego ijedne mirnodopske godine u razdoblju 1780. – 1980. (J. Gelo 1987.g.).

² Zahvaljujući ostacima crkvenih matica širokobriježskog samostana i susretljivosti fra Dane Karačića, došli smo do (odgovarajućih) pokazatelja o prirodnom kretanju stanovništva za naselje Dobrkovići, u razdoblju od 1921. do 1948.godine.

³ Žetva je 1874. godine bila potpuno podbacila, ali su lokalni poreznici (dvojica muslimana i jedan kršćanin) primijenili oštre mjere ne bi li naplatili porez. Do kraja mjeseca jula svi su se seljaci u tom kraju odmetnuli u planine gdje su pružali vlastima oružani otpor. Otpori i reforme, Povijest Bosne 1815.-1878. N. Malcolm.

4 Ukupne demografske ratne gubitke čine: poginuli, ubijeni, umrli zbog posljedica rata te nestali, nazivaju se izravne ratne žrtve ili ratni mortalitet, te migracijski demografski gubitci koji su nastali pojačanim iseljavanjem zbog ratnih okolnosti. Čisti ili posredni ratni gubitci su gubitci prirodnog prirasta koji su nastali zbog smanjenog nataliteta, a povećanog mortaliteta uslijed ratnih okolnosti.(D. Živić 2006.)

5 Stradanje muškog stanovništva u dobi između 20 i 40 godina (vojno-obvezatna dob) života utječe na pojavu krnjih naraštaja i spolne neravnoteže u biološkoj slici populacije, što u kratkoročnom smislu negativno utječe na natalitet i fertilitet (oni se smanjuju), a u dugoročnom smislu potiče demografsko starenje i smanjivanje broja i udjela stanovništva u fertilnoj i radno-sposobnoj dobi. Time se u budućnost, među ostalim, inducira novi pad nataliteta kao i pad kontingenta radne snage, što ima brojne nepovoljne posljedice po gospodarski napredak.(D. Živić, 2006.).

ako će suhoparne statistike po najstarijem povijesnom izvoru iz 1742 godine pokazati da je na prostoru Drinovaca živjelo samo 256 osoba u 36 obitelji. Taj se broj u sljedećih 130 godina popeo do

oko 2000 žitelja, da bi statistika već 1940 pokazivala broj od 4316 žitelja, a 1960 godine najviših 4369 žitelja. Kakva je samo 'plodna ljubav' kroz dva burna stoljeća vladala u Drinovcima, usprkos brojnim nevoljama: tuđinskoj vlasti, neimaštini, ratovima, gladi, zaraznim bolestima, progonima, raseljavanjima... Današnje stanje je 2532 osobe u 674 obitelji koje žive u Drinovcima. Drinovčana odseljenih i raseljenih diljem Lijepe naše Hrvatske i Herceg – Bosne, te Zapadne Europe, Sjeverne i Južne Amerike i Australije je nedvojbeno puno više.

Na kraju zaključimo. Najstariji povijesni izvor iz 1743. godine, kazuje nam, da je u Dobrkovićima živjelo, tek 29 osoba u 3 obitelji. Unatoč ratovima, progonima tuđinske vlasti, neimaštini, gladi, bolestinama i raseljavanju, u stopedesetogodišnjem razdoblju, broj je narastao na 346 žitelja. Unatoč snažnim biodinamičkim obilježjima, na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, zbog ratnih gubitaka, godina gladi i gripe španjolke, nije zabilježen značajniji demografski rast, pače stagnacija.

U međupopisnom razdoblju (1961.-1971.g.) stanovništvo počinje depopulirati. Nakon 1971.g. naselje pokazuje sve dublju populacijsku depresiju, koja je posljedica dugotrajnog procesa emigracije radno-aktivnog stanovništva i starenja stanovništva (z. k.)*. u razdoblju 1971.-1991.g. izgubila depopulacijski procesi postaju sve intenzivniji, a ukupno stanovništvo u razdoblju 1971.-1981.g. smanjeno za

Stoga ćemo razmotriti intenzitet promjene broja stanovnika po pojedinim međupopisnim razdobljima. U gotovo cijelom međuratnom razdoblju (1948.-1991.g.) zabilježen je pad ukupnog broja stanovnika.